

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

БИЛТЕН НА КАТЕДРАТА ЗА
ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ЈАЗИЦИ
ПРИ ФИЛОЗОФСКИОТ
ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Год. 1

Бр. 7

Септември 1950

Скопје

ИСКЛУЧОЦИ ОД ПРАВИЛАТА ЗА ЕДНАЧЕЊЕ ПО ЗВУЧНОСТ

Покрај исклучоците од правилата за едначење на согласките по звучност утврдени во правописот, досегашната наша практика покажа дека едначење по звучност не треба да се врши кај броевите што свршуваат на незвучната согласка т кога зад неа доаѓа звучната согласка г или д. Ако имаме сложеница од тие броеви и збор што почнува со звучната согласка г (година) или звучната согласка д (ден), едначењето по звучност не го обележуваме. Во првиот случај имаме петгодишен, петнаесетгодишен, тринаесетгодишен итн., а во вториот шестдневен, дванаесетдневен, педесетдневен итн. Инаку, ако би се придржувале за прописите од правописот, би имале, на пример, педгодишен и педдневен, шездгодишен и шездневен.

Ј. К.

РУЛЕК – РУЉКА

Во 6 број од списанието „Македонски јазик“ (од јуни 1950), стр. 133—134, М. Петрушевски го толкува значењето на зборот рулен, руљна и сл.

Јас се слагам наполно со него дека македонското рулен итн. не можеме да го доведуваме во врска со српскохрватското руљати („плакати“); но јас имам материјал што исто така не дозволува ни врска со љуљна—„колевка“.

Пред сè од македонски терен, од Скопска Црна Гора, бележи А. Петровиќ (од граѓата на Српската академија на науките) уруљак — „некрштено дете“; понатаму, во Косовско-метохискиот речник на Гл. Елезовиќ најдуваме љуљак му његов („у благој псовци“), во Сретечка Жупа кај Призрен руљан — „беба у пеленама“ (Миладин Симиќ; граѓа на САН), во Врање љиљка f.: „кад дете укваси пелене, каже се направила се љиљка“ (граѓа на САН). Со последната форма може да се доведе во врска лика — „мокраћа“ во шатровечкиот јазик (Живко Петровиќ, Језик наших шатроваца, Београд 1928, стр. 27; авторот вели за овој збор дека е во употреба на српски и македонски терен). Веројатно дека со него во врска е и дрногорското линар во примерот: „Што сте, голобрки линари, жену ту салећели?“ (Јавор 1892, стр. 426).

Како што се гледа, покрај значењето „пелени“ постои и значење „новородено“, „бебе“. Мислам дека приведените љиљка и лика треба да се земат како излезна точка, откаде од една страна можело да се развие значењето „пелени“ а од друга „бебе“. Фонетските варијанти тешко можат да се намират сите од словенските јазични средства, а особено алтернацијата -и-||-у-. Заради тоа треба да се претпостави некој несловенски збор. Јас го земам албанското *lyrë* = „logdura“, „sudiciume“, „untume“, *lyròj* = „umgere“ (умазати), „sporcare“ (Cordignano, Diz. alb.-ital. ital.-alb., Milano, 1934, стр. 302). Од албанското ѝ лесно е да се разбере и словенското и и словенското у, а од значењето „упрљати“, „умазати“ и значењето „мокраћа и значењето „бебе“ и значењето „пелена“.

Гласовно за руљак, рулен би требало да се земе метатезата *lyrë* > **gylë**; а за љуљак (— „дете“?), љиљак („пръаве пелене“)

*) Исп. го српскохрватското дијал. леворвер < леволвер.

пак и лесно разбирливата асимилација на ликвидите $l-r > l-l$. Формата *уруљак* (Скоп. Ц. Гора) би се објаснувала тргнувајќи од глаголот.

Сpreма тоа ова би била албанска заемка. Географската распространетост тоа би го потврдувала. М. Петрушевски формите со *р-ги* наведува за западна Македонија; а монте српскохрватски примери се сите од теренот близу до албанската граница (Врање, Косово, Призрен, Црна Гора). Затоа врската *рулек* (и *руљка*) со *љуљка* би била секундарна, работа на народната етимологија.

Иван ПОПОВИК'

КОНДИР (КРОНДИР)

Зборот *кондир* често пати се среќава во народната проза и поезија. Се смета како именка од машки род и значи: 1) *rosulum*, *пласка*; 2) *столна*, *накитена со цвеќе*, *служи за канење гости* (по Геров).

Бернекер, во *Етимолошкиот Речник на словенските јазици*, s. v. *кондѣръ* го изведува овој збор од грчкиот збор *κάνδαρος* преку лат. *cantharus*. Но и сам додава на крајот: *Doch bleibt das slavische d schwierig*. Како што гледаме од *Етимолошкиот Речник на романските јазици од Мајер-Либке* s. v. *cantharus*, во италијанскиот јазик гласи тој збор *cantero*, во шпанско-португалскиот *canfago*. Јасно дека тука е изведен од *κάνδαρος* преку *cantharus*. Но за словенските јазици такво толкување, како што вели и Бернекер, не може да задоволи поради појавата на консонантот *д*. Фасмер (*Max Vasmer: Die griechischen Lehnwörter in Serbo-kroatischen*, Be lin 1944) s. v. *кондир* го отфрлува тоа толкување и докажува дека зборот *кондир* одн. *крондир* е изведен од византискиот збор *κροντήριον* (*κρωστήριον*) = ст. грчки *ψυκτήρ*, лат. *vas ref igeratorium* (сад за ладење пијалоци). А како доказ му служи појавата на епентетичното *р* во бугарскиот облик *крондир*. Но ние имаме и во самиот бугарски јазик и облик *кондир*. А во останатите словенски јазици не се јавува тоа епентетично *р*. Така имаме: ст. слов. *кондѣръ*, српскохрватски *кондир* и др. Тоа го чини спорно тврдењето на Фасмера. Од друга страна, како што вели и самиот Бернекер, изведувањето од *κάνδαρος* одн. *cantharus*, до колку се однесува на слов. јазици, спорно е поради појавата на консонантот *д*. Тоа д може да се објасни со влијанието на уште еден збор со сродно значење во гр. јазик. Тој збор е *κόνδυ* = сад за пиене, бокал. Така би имале контаминација од *κόνδυ* + *κάνδαρος*. Можноста за таква контаминација ја спомнува и Миклошиќ во *Lexikon palaeoslovenico-graeco-latīnum*, каде s. v. *кондѣръ* ги споредува грчките облици *κόνδυς*, *κόνδυ* и латинскиот облик *cantharus* од гр. *κάνδαρος*. А пак облиците со епентетично *р* (*крондир*) во македонскиот и бугарскиот јазик, станале веројатно под влијание на визант. збор *κρω(ν)τήριον*. На тоа не наведува и нгр. облик *κροντήρι* = ст. гр. *ἀμφορέβς* (*la cruche*).

Ан. Г'. ТАХОВСКИ